

Brussels Armoedeverlag 2010 « Gekruiste blikken »

Bijdrage van de Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Titel

Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bischoffsheimlaan 26

1000 Brussel

Tel. : 02/205.68.68

Fax : 02/502.39.54

www.esr.irisnet.be

Contactpersoon : Julie Millan (jmillan@ces.irisnet.be)

Situatieschets

De Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd opgericht door de ordonnantie van 8 september 1994 en verenigt de vertegenwoordigers van de representatieve organisaties van de **werkgevers**, de **middenstand** en de **werknemers** van het Brussels gewest. Sedert 2006 beschikt ook de **social-profitsector** over twee leden binnen de vertegenwoordiging van de werkgevers in de Raad. De Economische en Sociale Raad is het orgaan voor het sociaal-economisch overleg in het Gewest. Deze bijdrage werd voorbereid door de commissie Economie-Tewerkstelling van de Raad en werd vervolgens goedgekeurd tijdens zijn plenaire zitting van 18 maart 2010.

Vaststellingen en aanbevelingen

1. Algemene beschouwingen

De Raad is de mening toegedaan dat de strijd tegen de armoede, de kansarmoede, de sociale uitsluiting en de ongelijke toegang tot rechten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voorrang moet krijgen bij de uitstippeling van het publiek collectief beleid. Het recht op werk, menselijke waardigheid, een degelijke woning, op cultuur en onderwijs zijn stuk voor stuk rechten die zijn ingeschreven in de Grondwet. Deze rechten moeten worden geconcretiseerd in het kader van transversale beleidsvormen, en niet uitsluitend op sociaal vlak. Deze beleidsvormen ressorteren onder de bevoegdheden van de verschillende federale en gefedereerde entiteiten, zoals het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de gemeenschapscommissies. De Raad beperkt zijn bemerkingsen evenwel tot de gebieden waarvoor hij bevoegd is, dit wil zeggen, de materies die ressorteren onder het Gewest en die van belang zijn voor zijn economisch en sociaal leven.

Het hoofdthema van het armoedeverlag 2010 is de situatie van de daklozen. Tal van factoren, die net zoveel beleidshefbomen vereisen, liggen aan de basis van dit fenomeen. In deze bijdrage verstrekt de Raad een aantal denkpistes voor een verbetering van de toegang tot wooneigenheid en van de kwaliteit van de huisvesting. Hierbij wordt met name het verband gelegd met het energiebeleid. De Raad ontwikkelt tevens een meer algemene reflectie met

betrekking tot armoedebestrijding door twee andere thema's te behandelen die hij zeer belangrijk acht. Het gaat enerzijds om onderwijs en opleiding, en anderzijds is er de sociale integratie door de uitoefening van een beroepsactiviteit. Immers, ook al vereist de strijd tegen het daklozenfenomeen in de eerste plaats noodmaatregelen, toch dienen op langere termijn ook sociaal-economische beleidsvormen te worden uitgewerkt om te vermijden dat nieuwe bevolkingsgroepen op hun beurt in de armoede terechtkomen.

De Raad wijst op :

- het recht op werk en op de vrije keuze van een beroepsactiviteit in het kader van een algemeen tewerkstellingsbeleid, waarbij men er met name naar streeft een zo stabiel en hoog mogelijk tewerkstellingsniveau te verzekeren, het recht op correcte arbeidsvoorwaarden en op een billijke verloning;
- het recht op sociale zekerheid, op bescherming van de gezondheid en op sociale, medische en juridische bijstand;
- het recht op een degelijke woning, met inbegrip van het recht op energie.

De uitoefening van deze nochtans fundamentele rechten vormt geen vanzelfsprekende zaak voor bepaalde bevolkingsgroepen. De Sociale Barometer¹ stelt een negatieve evolutie vast wat de uitoefening betreft van deze rechten door een steeds groter aandeel van de Brusselse bevolking.

De Raad wijst eveneens op de bijzondere situatie van het Gewest dat zowel de nationale als de Europese hoofdstad is. Brussel is dan ook de plaats van aankomst bij uitstek voor heel wat nieuwkomers die zich in een precaire situatie bevinden. Er dient heel in het bijzonder aandacht te worden besteed aan de niet-begeleide minderjarigen en aan de specifieke gevaren waarmee zij kunnen worden geconfronteerd. Een analyse van de kostprijs van het onthaal van deze personen, en van de denkpistes om aan te zetten tot een geografische spreiding ervan en/of om een financiële compensatie in te voeren voor Brussel, zou toelaten om de strijd op te voeren tegen situaties van armoede waarin deze bevolkingsgroepen zich bevinden.

De Raad vestigt tenslotte de aandacht van de overheid op de perspectieven op lange termijn, met name op de demografische toename die tijdens de komende decennia wordt voorspeld. Dit zal de vraag naar woningen, plaatsen in het onderwijs en naar opleidingen aanzienlijk verhogen en waarschijnlijk de huidige structuur van de arbeidsmarkt wijzigen. Deze demografische stijging dreigt dan ook nieuwe armoedesituaties te creëren indien hierop niet op correcte wijze wordt geanticipeerd.

2. Een dynamisch beleid inzake woongelegenheid, een van de vele antwoorden op het daklozenfenomeen

Wat betreft de daklozenproblematiek, meent de Raad dat in twee fasen moet worden opgetreden.

De eerste fase bestaat erin, een groter aantal noodwoningen gratis ter beschikking te stellen van de daklozen, met name door hiertoe sommige leegstaande openbare gebouwen te gebruiken. De Raad nodigt het Brussels gewest uit om op dit vlak een actief beleid te voeren ten aanzien van andere openbare instellingen die beschikken over leegstaande gebouwen. Het Gewest zou eveneens de gemeentelijke overheden kunnen steunen en zelfs bepaalde taken

¹ Sociale Barometer opgesteld door het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn (verslag 2009).

kunnen overnemen bij de identificatie van leegstaande private gebouwen en bij de dialoog die moet worden gevoerd met de eigenaars ervan. Deze maatregel tot terbeschikkingstelling van noodwoningen moet vanzelfsprekend gepaard gaan met een aangepaste steun aan deze kansarme personen die omwille van hun moeilijk levensparcours vaak de reflex hebben verloren om beroep te doen op de bestaande solidariteitsmaatregelen.

De tweede fase moet deze personen in de mogelijkheid stellen om dankzij aangepaste sociale maatregelen sneller een degelijke woning te vinden op de private of publieke huurmarkt, met name door een aanpassing van de voorwaarden voor het bekomen van een sociale woning. Bij de toewijzing ervan zou voorrang moeten worden gegeven aan de allerarmsten.

Ook al is de situatie er niet echt op verbeterd voor de huurder die op zoek is naar een degelijke woning, toch moet men vaststellen dat er in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest talrijke initiatieven zijn genomen door de gewestregering, zoals het woonplan en de uitbouw van de sociale vastgoedagentschappen (SVA). De Raad verheugt zich over bepaalde maatregelen - en nog in het bijzonder over de steun verleend aan de SVA die bijkomende middelen zouden mogen ontvangen omwille van hun doeltreffendheid bij de terbeschikkingstelling van woningen aan kansarmen, waarbij het patrimonium van de eigenaars wordt beschermd. Hij stelt eveneens voor om de maatregel van de huurtoelage te bevorderen in het kader van een overeenkomst tussen de overheid en de eigenaars.

De Raad stelt voor om ervoor te zorgen dat er meer leegstaande ruimten boven handelszaken worden bewoond. Dit zou kunnen in combinatie met het Schema voor de ontwikkeling van de handel. Hij vraagt aan de overheid om de bestaande fiscale bepalingen wat betreft leegstaande gebouwen toe te passen en aan een evaluatie te onderwerpen, en om deze aan te vullen met de toekenning van fiscale en/of financiële (premies) incentives voor de eigenaars die de ruimten boven handelszaken omvormen tot woningen, *idealiter* zonder inkomensgrens om voor deze incentives in aanmerking te komen.

Teneinde meer eigenaars ertoe aan te zetten om woningen ter beschikking te stellen van kansarmen en de strijd tegen discriminatie aan te binden, nodigt de Raad de verschillende actoren uit om innoverende oplossingen uit te werken die vermijden dat enkel de eigenaar het huurrisico moet dragen (zoals een mutualisering van de risico's, tussenkomsten van de overheid, enz.). De Raad dringt er bovendien op aan dat de overheid zou waken over de naleving door de eigenaars van de wettelijke procedures inzake uitdrijvingen, en dat kansarme huurders op toereikende wijze zouden worden ingelicht over hun rechten.

In het kader van de noodzakelijke renovatie van het verouderde huurpark in het Brussels gewest formuleert de Raad de volgende aanbevelingen :

1. een evaluatie van de toepassing van de wooncode ;
2. een soepele toepassing van de wooncode, die afwijkingen toelaat zolang deze niet raken aan de veiligheid noch aan de hygiëne ;
3. een toename van het aantal transitwoningen om gezinnen te kunnen opvangen die voorlopig geen woning hebben, omwille van redenen van onbewoonbaarheid of onontbeerlijke renovatiewerkzaamheden, om deze woningen in overeenstemming te kunnen brengen met de normen voorzien in de wooncode.

De Raad wijst er overigens op dat de energieprijzen in België, in combinatie met de slechte energieprestaties van het huurwoningenpark dat vaak te energieverblindend is, en met de gebrekkige toegang tot minimumleveringen van gas kunnen leiden tot sociale uitsluiting en armoede, of men nu loontrekkend, zelfstandige of gepensioneerd is, of sociale bijstand geniet.

Bij een ongewijzigd beheer van de huurmarkt, en van de sociale woongelegenheid in het bijzonder, zal het aandeel van de energiefacturen in het geheel van de uitgaven steeds groter worden. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft maatregelen getroffen ter bescherming van zijn kansarme inwoners. Deze vormen het voorwerp van de ordonnantie tot omkadering van de liberalisering in het Gewest waarvoor de Raad een advies uitbracht op 20 april 2006² en waarnaar hij verwijst.

De Raad vraagt bovendien :

1. de oprichting van een doeltreffende « *energie-infodienst* » bij de ondernemingen die elektriciteit leveren, identieke normen die de leesbaarheid van de facturen verzekeren, evenals de transparantie en de gewaarborgde dienstverlening aan de klant, net als de fysieke aanwezigheid van loketten die toegankelijk zijn voor het publiek van de verschillende elektriciteitsleveranciers.
2. De afbetalingsplannen zouden over het algemeen verplicht moeten worden gemaakt voor de leveranciers. Deze zouden rekening moeten houden met de financiële mogelijkheden van de gezinnen bij het vastleggen van de bepalingen en termijnen. Deze procedure zou - mits uitdrukkelijk akkoord van de klant - kunnen worden begeleid door het OCMW.
3. Vandaag wordt de bescherming gekoppeld aan het statuut van « beschermde klant » slechts van kracht bij de niet-naleving van een afbetalingsplan. De Raad vraagt dat deze specifieke bescherming vroeger zou kunnen worden toegekend om te vermijden dat de klant in een situatie van uitsluiting terechtkomt.
4. De opstelling van een ambitieus plan voor de energetische renovatie van woningen. Deze renovatie zou met name kunnen gebeuren door de opstelling van een energie- en sociaaleconomisch kadaster van publieke en private gebouwen, waarbij er in het Brussels gewest zones zouden kunnen worden bepaald waaraan de middelen op het vlak van isolatie met voorrang zouden worden toegewezen.

3. Het recht op onderwijs verzekeren

De Raad betreurt dat de werkelijkheid van het onderwijssysteem zo ongelijk is in België, en te Brussel in het bijzonder. In de huidige stand van zaken – vanuit statistisch oogpunt – laat het systeem niet meer automatisch toe de sociale ladder te beklimmen, en vormt het geen middel meer om de armoede te verlaten.

De Raad meent bijgevolg dat voorrang dient gegeven aan het onthaal van het kind en aan het kleuter- en lager onderwijs. Zoals aangetoond door een recente studie gepubliceerd door de OESO³, kan het openbaar opleidingsaanbod zorgen voor meer billijkheid indien het een compensatie vormt voor situaties van gezinsarmoede vanaf het levensbegin, wat heel wat troeven biedt op lange termijn.

² Cfr. Advies van de Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van 20 april 2006 betreffende het voorontwerp van ordonnantie houdende wijziging van de ordonnantie van 19 juli 2001 en 1 april 2004 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt en de gasmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en tot opheffing van de ordonnantie van 11 juli 1991 met betrekking tot het recht op een minimumlevering van elektriciteit en de ordonnantie van 11 maart 1999 tot vaststelling van de maatregelen ter voorkoming van de schorsingen van de gaslevering voor huishoudelijk gebruik.

³ Cfr. « *Terugdringen van de schooluitval : Tien maatregelen voor een billijk onderwijs (VERTALING) - Ten steps towards equity* », OESO, Januari 2008.

De Raad vraagt met aandring aan het Gewest, de gemeenten en aan de twee Gemeenschappen, en aan de Franse Gemeenschap in het bijzonder, om te waken over een betere coördinatie en te investeren in een noodplan om de negatieve spiraal te verlaten waarin het schoolsysteem van het Franstalig onderwijs te Brussel zich vandaag bevindt, en dit vanaf het basisonderwijs : een pedagogie die beter inspeelt op de diversiteit van de Brusselse leerlingen, een verbetering van het slagingspercentage, een vermindering van het aantal leerlingen dat een jaar moet overdoen en minder verwijzingen naar het onderwijs van type 8 (buitengewoon onderwijs), een oplossing voor het gebrek aan leerkrachten en een verlaging van het rotatiepercentage in de scholen met positieve discriminatie, het behalen van een voldoende basiskennis in alle instellingen aan het einde van het middelbaar onderwijs en een betere begeleiding voor ouders die geen of weinig kennis hebben van ons onderwijssysteem zodat zij, op hun beurt, de nodige steun kunnen verlenen aan hun kinderen. Dit is cruciaal voor de 6.345 minderjarigen die onderworpen zijn aan de schoolplicht maar die geen enkele onderwijsinstelling bezochten tijdens het schooljaar 2007-2008.

Daarbij komt dat steeds meer ouders in verschillende Brusselse gemeenten er nu reeds wegens plaatsgebrek niet meer in slagen om hun kind in te schrijven in het kleuter – of basisonderwijs. Welnu, volgens het Planbureau zal de bevolking nog aanzienlijk toenemen tegen 2020.

De Raad spreekt zich bovendien unaniem uit voor een verlaging van de leeftijd van de schoolplicht. Immers, het zeer klein percentage kinderen, dat vandaag nog steeds niet naar het kleuteronderwijs gaat, behoort over het algemeen tot kansarme sociale groepen die meer risico's vertonen om later een schoolachterstand op te lopen, waardoor op termijn nieuwe armoedesituaties ontstaan. Een verlaging van de leeftijd van de schoolplicht zal er tevens voor zorgen dat kinderen van migranten een van de landstalen aanleren.

De Raad meent dat het noodzakelijk is - om de grote sociale en culturele mix van de schoolbevolking te kunnen ondervangen – om de opleiding van de leerkrachten te herzien en een bijzondere ondersteuning te voorzien ten behoeve van alle personen die beroepsmatig bezig zijn met kinderen en jongeren, de scholen en de betrokken gezinnen.

De Raad is eveneens van oordeel dat de opleiding moet worden verzekerd, ten aanzien van de werkzoekenden en in het kader van de werksfeer.

Op het vlak van de opleidingen eist de Raad een inspanning van de Gemeenschappen inzake opleiding en onderwijs, teneinde de doeltreffendheid van de educatieve en opleidings-systemen te verbeteren, rekening houdend met het specifiek karakter van de Brusselse arbeidsmarkt. De Raad wijst tevens op het recht op initiële en voortgezette beroepsopleiding, evenals op de nood aan investeringen op dit vlak, ook al erkent en begroet hij de investeringen die reeds werden verricht. Er dient evenwel nog meer geïnvesteerd in het onderwijs en in de noodzakelijke herwaardering van de Brusselse voorzieningen wat betreft het technisch en beroepsonderwijs en het onderwijs voor sociale promotie, en in het bijzonder inzake de uitrusting van de onderwijsinstellingen.

Ook moeten de versnelde opleidingen worden uitgebreid om in te gaan op plaatsaanbiedingen in knelpuntberoepen wanneer het gebrek van kwalitatieve aard is. Ook de steun aan de opleidingen voor de middenstand moet worden opgevoerd om faillissementen tegen te gaan.

De Raad hecht bijzonder belang aan de beheersing van de talen waarin wordt onderwezen en aan tweetaligheid. Ook al komt het toe aan het onderwijs om ervoor te zorgen dat een basiskennis kan worden verworven, toch is de Raad de mening toegedaan dat de kennis van talen (Nederlands en Frans) te Brussel vaak een onontbeerlijke bekwaamheid vormt om toegang te vinden tot de arbeidsmarkt, vooral in een specifieke context die er een is van

meertaligheid. De Raad is zich evenwel bewust van het verband tussen de sociale breuk en de moeilijkheden om talen te beheersen, en pleit ervoor dat voorrang zou worden gegeven aan het beheersen van een van beide landstalen. Hij stelt voor om vervolgens alle pistes te onderzoeken die kunnen uitmonden in een verbetering van de talenkennis. Hij denkt hierbij meer bepaald aan een uitbreiding van het aantal Brusselse scholen waar leerlingen kunnen deelnemen aan het experiment van het taalbad.

De Raad onderstreept tenslotte de noodzaak van sterke partnerships tussen de ondernemingen en de sectoren van onderwijs en opleiding om het aantal stageplaatsen in de ondernemingen aanzienlijk te verhogen en te komen tot een ernstige verbintenis van de sociale partners wat betreft het systeem van leren/werken, met name door beroep te doen op de sectorale fondsen.

4. Bevordering van de arbeidskwaliteit en een economie die meer werkgelegenheid schept

Tewerkstelling is een belangrijke factor van sociale integratie en – bijgevolg – in de strijd tegen sociale uitsluiting. Er moeten heel bijzondere inspanningen worden gedaan om in het Brussels gewest de ontwikkeling te bevorderen van sectoren die jobs creëren voor kansarmen, waarbij nog meer de nadruk wordt gelegd op de sectoren die toelaten om de toegang tot de arbeidsmarkt te bevorderen voor de lokale bevolking.

De Raad vraagt dat een inventaris zou worden opgesteld om na te gaan welke maatregelen zijn en moeten worden genomen om aan kansarmen jobs aan te bieden waartoe zij toegang hebben en die deftige arbeidsvoorwaarden bieden. Terzelfder tijd moet men vermijden om voorzieningen aan te bieden die enkel ten goede komen van arbeidsvallen.

De Raad staat open voor het debat dat op gang is gebracht door het thematisch overleg met betrekking tot de dienstencheques als een middel tot sociaal-professionele inschakeling. Er dient nagegaan in welke mate het systeem van de dienstencheques daadwerkelijk bijdraagt tot een duurzame sociaal-professionele inschakeling van de personen die in het kader van dit systeem werkzaam zijn.

Wat betreft de sociale economie, die eveneens tot roeping heeft een bijdrage te leveren tot de beroepsinschakeling van risicogroepen, heeft de Raad meermaals gewezen op de noodzaak van een ontwikkeling van deze sector te Brussel, zonder dat dit evenwel zou leiden tot concurrentievervalsing ten aanzien van de ondernemingen die actief zijn in dezelfde sectoren.

Er is momenteel een evaluatie aan de gang van de experimenten die worden betoelaagd door het Gewest. Deze zou kunnen leiden tot nieuwe actiepijlers om de armoede en uitsluiting te beperken.

De Raad stelt vast dat de context van de vertraging van de economie, en de daling van de koopkracht die eruit voortvloeit, aan de oorsprong ligt van het ontstaan van nieuwe categorieën van « armen », met name bij de werknemers met een gemiddeld loon en bij de zelfstandigen. De armoede bij de zelfstandigen wordt vaak onderschat en komt niet voor in de beschikbare officiële statistieken.

De Raad pleit voor een structurele ondersteuning van initiatieven die gericht zijn op het onthaal en de begeleiding van alle personen die de activiteiten van hun onderneming hebben moeten stopzetten of die failliet zijn gegaan, en dit vanuit een psychologisch, juridisch en materieel standpunt.

De Raad stelt zich tenslotte eveneens vragen over de gevolgen van de huidige economische crisis en nodigt alle actoren uit om de nodige maatregelen te treffen opdat deze crisis geen schadelijke structurele gevolgen zou hebben, en dan vooral voor de allerarmsten.

Conclusie

De strijd tegen de armoede kan slechts worden gevoerd indien men op een gecoördineerde manier ingrijpt op verschillende gebieden. De Raad heeft zijn bijdrage tot de voorstellen wat betreft dit thema beperkt tot vier sectoren : woongelegenheid, onderwijs, opleiding en tewerkstelling.

Een beleid van armoedebestrijding vereist niet enkel de nodige wilskracht vanwege de overheid maar eveneens aanzienlijke financiële middelen. De Raad onthaalt dan ook op welwillende wijze het voornemen van de Europese Unie om 2010 tot het jaar van de armoedebestrijding te maken en een eerste bescheiden enveloppe van 17 miljoen euro te besteden aan de medefinanciering van acties op het nationale vlak⁴. De Raad nodigt de Brusselse regering uit om hem in te lichten over de manier waarop deze financiering werd aangewend om op dit vlak maatregelen te verwezenlijken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

⁴ Verordening 1098/2008/EG van het Europees Parlement en de Europese Raad van 22 oktober 2008 inzake het Europees Jaar van de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting (2010), PB L 298 van 7.11.2008.